

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТИДАТУ ПРИМА

КРАЉЕВСКО-СРПСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ:

ЗА СРБИЈУ 6 дин. месечно
ОД ЈЕДНОГА БРОЈА 0.40 дин.
ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ПОШТАНСКОГ САЗЕЗА 15 дин. месечно

УРЕЂУЈУ СКУПШТИНСКИ СЕКРЕТАРИ:

Ранко Петровић, Доброслав Ружић, Љуб. П. Ђирић.

БРОЈ 23

СРЕДА 2 ЈАНУАРА 1891

Година I

27 САСТАНАК

10 децембра 1890 год. у Београду

ПРЕСЕДАВАО ПОТПРЕСЕДНИК

Паја Вуковић

СЕКРЕТАР

Лука Лазаревић

(НАСТАВАК)

(Милош Богдановић: О министарској одговорности).

Не давно искуство, гони нас да о томе промислимо што боље, јер знамо да кад је земља задужена са 300,000.000 дин. тада је дошао један човек који је поткупио посланике и тиме је осигурао министра од оптужбе. Тако исто пред нама је искуство да је бивши краљ Милан кад су хтели поједини посланици да оптуже напредњачку владу, подвикнуо: шта хоћете ви? Ако је за Краљевицу, ја сам крив, ако је за Сливницу ја сам крив а међутим се зна да се краљ не може тужити на с тога сам ја за то, да се овде узакони још једна тачка: да је краљ или Скупштина дужна да оптужи крива министра, у противном они су одговорни народу.

Потпредседник — По Уставу Краљ је неприкосновена личност и ако хоће да учини употребу од свога права то је његова ствар.

Известилац чита члан 3 (види стр. 267 и Прилог 4).

Потпредседник — Усваја ли Скупштина прочитани члан (Усваја.)

Данашњу седницу закључујем а другу заказујем за сутра у 9 часова. На дневном је реду продужење данашњег дневног реда.

Састанак је трајао до 12¹/₂ часова.

28 САСТАНАК

11 децембра 1890 год. у Београду

ПРЕСЕДАВАО ПОТПРЕСЕДНИК

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР

Ранко Петровић

Почетак у 9 часова пре подне.

Присутна су била сва г. г. министри.

Потпредседник — Отварам 28 редовни састанак. Изволте чути протокол 27 састанка.

Секретар В. Младеновић прочита протокол тога састанка.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани протокол? (Прима).

Изволте чути молбе и жалбе упућене Скупштини.

Секретар Р. Петровић чита:

Живко Јаковљевић из Неготина, моли за државну службу.

Станко Живановић, из Горње Беле Реке у окр. приоречком, моли да буде ослобођен од плаћања за прегледање општинских рачуна.

Радосав Добрињац из Дубраве, у општини куршумијској, у име 250 грађана моли, да се суди Ристи Протићу бившем среском писару

Д. Цветковић пиротски протојереј, моли да Војин Ђирковић народни посланик, може бити стављен под суд.

Сељани из Трубарева у срезу расинском, моле да се њихово село не придаје општини Ђунишкој.

Сељаци из општине градачке, моле: 1), да се крађе строжије казне, и 2), да се бир свештенички одређује према домовима, а не према пореским главама.

Суд општине белоречке, моли да се народној војсци разда оружје.

Грађани из Пожеге моле, да и недељом и празником могу држати отворене дућане.

Сељани села Осечине, моле да се Осечина прогласи за варошицу.

Марко Митровић из Жупанца, у срезу колубарском округу подунавском, жали се против решења инвалидског суда.

Ђорђе Милић из Свилајца, моли да му се исплати реквизиција.

Миладин Јанковић из Пилатовића, у ср. драгачевском окр. рудничком, жали се против полицијске власти.

Сељани општине гучке, жале се против наредбе среског начелника, по којој свако своју стоку чува.

Грађани вароши Врања, жале се против комисије за оцену дувана, прошлогодишње дуванске бербе.

Стеван Вучетић магационар главног санитетског стагаишта и **Фрања Даниловић** санитетски поручник, моле да им се уваже извесне године службе.

Коста Маринковић из Пожаревца, моли да му се опрости доцуњујући порез од 300 дин.

Потпредседник — Све ове молбе и жалбе упутиће се одбору за молбе и жалбе.

Изволте чути две молбе посланичке за одсуство.

Секретар Р. Петровић чита:

Народној Скупштини.

Због хитних општинских послова молим Народну Скупштину, да ми изволи одобрити десето-дневно одсуство.

11 децембра 1890 год.
у Београду.

Никола П. Пашић,
нар. посланик.

Потпредседник — Одобрава ли му Скупштина тражено одсуство? (Одобрава).

Секретар Р. Петровић чита:

Народној Скупштини.

Неодољива домаћа потреба гони ме, да на извесно време напустим скупштинске послове.

Извештавајући о томе Народно Представништво, ја га учтиво молим, да ми изволи за тај циљ одобрити одсуство за 15 дана.

10 децембра 1890 год.
у Београду.

Влад. Тадић,
посланик за варош ваљево.

Потпредседник — Одобрава ли му Скупштина тражено одсуство? (Одобрава).

Изволте чути једну интерпелацију.

Секретар Р. Петровић чита:

Интерпелација

на

Господина министра финансије

На 80 грађана из Врање поднели су Народној Скупштини жалбу на рад комисије за оцену дувана прошлогодишње дуванске бербе. Ми нећемо овде улазити у понављање свију оних жалосних навода. Само ћемо и ми овом приликом потврдити да је све онако истина, како се грађани из Врање жале. Но и то је све маленкост спрам онога, што још има да се каже, али то би се само онда дознало, кад би се компромитовани чувари и надзорници из Врање кренули, јер они имају велики делокруг у свом раду, па је сваки у опасности за себе од људи, за које се зна да човеку подметну дуван, па га после прогласе за кријумчара.

Но из целе те жалбе ми изузимамо овај случај:

Комисија је после прегледа шкартирала 480 дењака да спаи, као вурду. Међутим, шта је учињено? По сведоцима оних, који су присуствовали спаљивању (а њихова ћемо имена саопштити г. министру у свако време), — спаљено је од 480, само 46 дењака.

Сад настаје питање, које и ми овом интерпелацијом постављамо:

Шта је било са оних 434 дењака, које су склоњене и нису спаљене?

Је ли вољан г. министар да се увери: јесу ли ове дењеке поред осталих примљених, такође враћене у државне магацине, и ако су враћене, ко им је као продавац назначен? Пошто ми делимо мишљење да је злоупотреба учињена, — тражимо да се по овој ствари учини строг извиђај, а нама о резултату, у законом року, као одговор на ову интерпелацију саопшти.

10 децембра 1890 г.
Београд.

Јанча Јовановић,
посланик за варош врање.

Потпредседник — Ова интерпелација упутиће се надлежном министру, који ће бити дужан да у одређеном року извести Скупштину кад ће на њу да одговори.

Сад прелазимо на дневни ред, — на продужење закона о министарској одговорности. Молим г. известиоца да заузме своје

место и да продужи даље читање тога закона. На реду је II део: о казнама.

Извештач Д. Илићановић прочита II део: О казнама. Чл. 4 (види стр. 267).

Потпредседник — Стављам на гласање: Прима ли Скупштина прочитани члан? (Прима).

Извештач прочита чл. 5.

Павле Ранковић — Господо, члан 5 овога закона одређује казну за министре ону, која је одређена у изборном закону у свима поређаним члановима, како за органе државне власти, тако и за кметове и бирачке одборе, па је та казна примењена овде и за министра. Ја мислим, да треба ову казну за министре поштри, јер су министри највеће власти у земљи и треба их одвојити од осталих нижих органа власти. Ја бих дакле предложио, да се ова казна поштри и буде за њих већа, па с тога молим Скупштину да ме потпомогне, да се ова казна за министре удвоји. (Не помажу га).

Љуба Јоксимовић — Као члан одбора који је радио гај пројект имао бих да кажем то, да овим што се каже „највећа казна“, то је више него да се министар казни удвојеном казном. Јер ви знате да је казато у изборном закону: да се казни од 200—600 дин. или од 500—1000 динара. Ми смо то избегли па смо казали: да се казни највећом казном, којом се казне други државни чиновници и органи власти. С тога мислим да је добро и треба усвојити.

Извештач Д. Илићановић — Сем овога разлога који је навео г. Љуба Јоксимовић, одбор је руководила и та окрљност, што је Уставом а нарочито чл. 4 овог закона предвиђено, да оне кривице, које су у посебним законима одређене да треба и овде усвојити с тим, да се министри казне највећом мером казне тога закона. Па кад је то предвиђено у изборном закону, онда мислим да је то довољно, што смо ми узели највећу меру. Сем тога долази и то, да се такав министар лиши и звања, па не може ни да учини више злоупотребе.

Павле Ранковић — Господо! У чл. 143 изборног закона одређена је казна од 1—5 година затвора органима општинских власти или бирачког одбора, па и за онога, који нападне на бирачки одбор било речима било делима и повреди слободу избора. Господо, нико тако не може да повреди и наруши слободу избора, као што може један министар од кога зависи слобода избора и да очува уставна права свију грађана.

Према томе ја мислим, да нема места и није требао одбор да чини упоређење, да се и министар казни истом казном којом се казне нижи органи власти, него треба га казнити дупло. Молим посланике да ме у томе потпомогну.

Живојин Величковић — Ја налазим, да је предлог г. Ранковића уместан и против њега може се војевати само са теоријске стране, што се хоће овде да усвоји казна за министра који се у случају овакве одговорности јавља као интелектуални кривац. Јер, по науци саучасник по правилу одговара највише онолико само као главни кривац. То правило стоји и у нашем кривичном законодавству, по ово правило вреди за проста злочинства и преступе, од кога се изузетак може учинити у делима чисто политичких преступа, те се за то законом о министарској одговорности не би неосновано противречило општем кривичном закону. И тако је у питању злоупотреба изборних слобода и министарске одговорности за њих, заиста министар главни покретач у делима предвиђеним чл. 5 овог закона, то и није неправдо да министар одговара као саучасник и покретач удвојено највећом казном, него чиновник, који по самом свом зависном положају може у заблуди да сматра за дужност слушати оваку противуставну заповест свога министра. С тога сматрам предлог Ранковића за уместан.

Извештач Д. Илићановић — Ако не би усвојили то у начелу, да се министри казне по закону изборном за кривице учињене по њему, онда не можемо да донесемо ни већу казну од 5 година затвора у закону о мин. одговорности, јер би та казна била противуставна и која по Уставу не би могла да вреди. У изборном закону казато је, да за такве кривице може се казнити највише до 5 година и та је казна доведена у склад са

Уставом, па према томе и ова је редакција врло добра. По мом мишљењу одбор од тога не би одступио.

Живојин Величковић — Ја прихваћам предлог госп. Ранковића и узимам га као свој, па с тога молим Скупштину да ме потпомогне. (Не помажу га).

Потпредседник — Пошто нема довољног броја посланика да потпомогну овај предлог, то о њему не може бити претреса. Претреса је свршен и ја стављам на гласање овај члан овако како је прочитан. Прима ли Скупштина прочитани члан као што га је госп. извештач прочитао? (Прима).

Извештач прочита чл. 6.

Петр Максимовић — Господо? Као год што је била интересна дебата код чл. 2 овога пројекта у квалификовању казних дела, у тој истој мери важан је и чл. 6, којом се одређује казна за поједина дела учињена од стране г. г. министара. Тежина је овога члана у значају томе: *хоћемо ли благу казну или строгу а праведну?* Усвојимо ли прву, значило би олабавити самим тим одговорност министарску, а решимо ли се да усвојимо „строгу и праведну“ казну, значило би да створимо министарску одговорност. Намеће нам се питање откуд овакова блага казна за дела у чл. 6 и 7 овог пројекта? Мени изгледа да је то далеко од погрешног схватања чл. 139 Устава. Речи тога члана: „За оне случаје министарске одговорности, који нису предвиђени у кривичном законнику као сама по себи кажњива дела, министар не може бити осуђен на већу казну од затвора“ — не значе, да се министри и за злочина дела осуђују на затвор, јер та дела по самом духу Устава и осталим појмовима имају се казнити казнама кривичнога закона, а блажија дела министарске одговорности дошла би у закон овај о коме ми данас водимо реч. Само погрешна полазна тачка створила је пометњу у овоме питању.

Сад настаје питање: којом казном треба министра казнити за горња дела, да ли по кривичном или по овоме закону о министарској одговорности?

Мени изгледа, да је фатална погрешка у томе, што се после промене Устава, није приступило и измени извесних одредаба у кривичном законнику, следећући члану 203. тачки VII Устава, која то изрично тражи.

Ви знате, да је у члану 13 Устава смртна казна за чисто политичке кривице укинута, те самим тим требало је одредбе у кривичном законнику о овоме изменити. Ово наведох као пример за боље објашњење казате потребе.

У кривичном законнику нема аналогije, већ све мора да је јасно и тачно опредељено.

С тога је требало кривични законик довести у склад с чл. 13 Устава и извесне одредбе у њему изменити.

Да је се у опште пришло измени кривичнога закона у духу новог Устава, ми данас не би имали тешкоће велике ни код закона о зборовима ни код закона о штампи. Кад је био у дебати пројекат закона о зборовима сви смо видели: да су блажије казне одређене за кривице на збору учињене, а остале строжије за кривице учињене у ужем друштву. Кривични закон дошао је у сукоб са пројектом закона о зборовима. Свега тога не би било да је се ревизија кривичнога закона извршила. Да је то учињено не би ни данас при овоме пројекту били у незгоди, да *тешке злочине министарске* сматрамо као обична преступлења, него би данас имали свршену ствар. Оно што припада кривичном законнику то би се тамо и нашло, а ово што би требало да уђе у закон о министарској одговорности то би било у овоме пројекту. Да објаснимо примером.

У члану 32-ом Устава, а у II одељку стоји ово: „Устав се не може обуставити ни у целини, ни у појединим деловима“. Мени изгледа, да они, који су заседавали у великом уставотворном одбору, моћи ће боље да објасне, да је Устав самим тим хтео да обележи да је то дело *издајничке природе*, кад би неко обуставио у целини или у појединим деловима Устав. Како се пак по кривичном законнику казни онај, који је издајник, или предузме каква издајничка предузећа, то ми знамо. И према томе влада, да би ту одредбу Устава довела у склад са кривичним законником, морала је пре свега да учини измене у кри-

вичном законнику, и да тамо изређа све случајеве, дела, која се сматрају за издајничка предузећа.

У кривичном законнику, а у извесним §§ побројана су дела, која се сматрају за издајничка предузећа. И сада требало је донети тамо извесне допуне, па би нам данас ова дебата излишна биле.

Да би видели, колика је та велика аномалија, ја ћу вам навести 2 случаја из кривичног законика. Тако у § 87 крив. законика каже се: *ко насилно иде на то, да промени Устав, казниће се смрћу*. Пошто је Уставом укинута смртна казна, то ће се тај осудити на 20 год робије. Даље, у § 90 крив. зак. каже се: ако је то дело остало без следства, казниће се до 10 год. робије.

У пракци стоји ствар овако: ако би неко дизао буну, па ма она имала најмање последице, он се осуђује на 20 год. робије. А ако неко каже само да треба дизати буну, тај се осуђује 10 год. робије. Овај је пример из крив. законика и не подлежи никаквој сумњи.

Како стоји сад са једном владом, са једним министром? Ако они обуставе Устав у целини или у појединостима онда се по чл. 6-ом овог закона казне затвором од 1—5 година. И кад се ово доведе у везу са чл. 7. овог пројекта, као на пример: кад потпишу указ, да се купи какав данак већи но што је Скупштина одобрила, кад задуже земљу више но што је Скупштина решила, кад премапотпишу указ, којим се српска војска ставља у службу стране државе, или страниј војсци допустити, да заузме српско земљиште, или кад премапотпише указ, који надлежни министар није премапотписао, — за све те кривице казни се влада или један министар од 1—5 година затвора. Зар ово није ужас, зар ово није иронија на саму правду? Зар ово није контрадикција?

Господо, ја немам потребе, а излишно би и било да говорим о томе, каква би велика опасност за земљу могла да наступи, кад би то тако остало. Само не тачно вршење каквог закона или обилажење Устава може имати врло рђаве последице по саму земљу. Ви памтите добро и 1883 и 1888 годину када су Скупштине растеране без икаквог узрока, какви су потреси јавнога мњења били? Распустити Народну Скупштину, то право Круна има по Уставу, али је свагда са овим правом скопчана и дужност да се добро испита, када треба тај случај да наступи! Апеловати понова на народ дозвољено је, али само када то права потреба захте, и када се употребе сви путеви узajмног обавештења. У години 1883 тога није било. Скупштина сазвана и распуштена без да је се и водила реч споразума и обавештења. Дакле овако распуштање Скупштине, које може да буде по Уставу, али само зато што је од ондашње владе злоупотреба учињена и Скупштина без икаквог повода растерана и довољно је било да овлада грозничаво стање међу духовима. Сви смо ми сведоци тога стања.

А сад замислите, каква би то ужасна слика била, када би једнога дана читали указ: *којим се обуставља вредност Устава на 20 година, или, када би читали, да се једној страниј војсци дозвољава улазак у земљу, а то није одобрила Народна Скупштина?*

Ја знам, господо, да ми сви знамо, шта је то државни удар. Јесте, удар државни то је буна одозго, и као год што је прописано у кривичном закону, да се буна одоздо — револуција, строго казни, онда народно представништво мора да буде много строжије и осудније и према оним људима који чине буну одозго, и који хоће устав и слободе народне да пониште (одобравање). Ми видимо једног дана да се издају разни увази и наредбе без уставног основа, и излаже нам се да слушамо, па шта нам онда остаје? Ништа друго, но да се ствар силом реши! У колико у једноме народу има развијене свести и моралне снаге за уставне слободе, у толико ће више бити код њега отпорне снаге, и онда ће барикаде казати, дали ће народ или влада победити. Али сви ми појимамо, да је то страшно стање кад такав случај наступи. Да узмемо овај случај кад народ победи, кад отера једну владу, која се решила да устав погази и народна права, али у целом томе метежу министри буду сачувани — шта ће тада бити? Они ће се дати под суд и осудиће се по овоме закону

казну од 1—5 година затвора. Дакле људи који су изазвали покољ, који је многе грађане стао живота, који су помели повољни развитак у земљи, они ће на крају крајева добити једну казну, која је више иронија за саму ствар, него озбиљна последица за њихов незаконит рад. Ваи спора је, господо да и ако сам мало пре казао, да праву слободу поживљају у самој свести народа, опет, ја припадам оној школи правника, који мисле, да казна мора да буде и праведна и строга да је кривац осети.

Ја, господо, појимам мој положај као посланика, те у томе кругу и желим да се крећем.

Знам да је школи поверено васпитање; цркви је поверена духовна настава, а законодавству је поверено да ствари законе строге и правичне. Ја носим и то уверење, да законодавство при доношењу својих закона, може да буде један фактор који треба благотворно да утиче на утамањивање, на спречавање тих дела. И ако стоји то, да зла дела имају свога извора у разноврсним социјалним узроцима, ипак мислим да је законодавство у стању да зла дела спречава; само када оно врши ту своју свету задаћу. Господо, ја мислим, да би била једна очевидна опасност, ако би се овај члан 6. оставио овакав како је пројектован. Надам се да ће г. извештач дати објашњења, а тако исто надам се и од г. г. министара, да ће и они исказати своје мишљење по овој ствари. Свакојачко на завршетку мога говора сматрам за своју дужност да понова кажем ово. Казне одређене у чл. 6. и 7. овога пројекта благе су и ништавне према означеним делима. Оне су контрадикција крив. закону. Све те кривце, то су кривце издајничког предузећа, те зато исте треба унети у § 87. кр. зак. управ рећи тамо учинити допуну. Овако ако остане, значило би дозволити експериментисање од озго. Да би се ова ствар боље проучила; да би се ово питање свестраније разрадио, ја налазим за нужно да се ови чланови врате одбору са тим: да се тамо са надлежним министром изнађе начин и пут, те да се све ове кривце, обележене у чл. 6. и 7. пројекта гласе, код кривце издајничког предузећа, и да се као такве казне оном казном која сналази и остале грађане за подобна дела.

У томе смислу, ја бих молио 10 посланика, да ме потпомогну (потпомажу га).

Извештач Дим. Илићковић — И одбор, кад је први пут прочитао нацрт овога законскога пројекта, он је одмах приметно ове благе казне, које се спомињу у чл. 6 и 7. и ми смо били одмах мишљења шта је то 5 година затвора за такве злочине, којима нема равна у свима другим злочинима јер државни удар, то је највеће крив. дело; па смо мислили да то треба строжије да казнимо. Али кад смо дошли на специјално читање, онда писмо могли да се занесемо са том потребом за строжијом казном, него смо се морали обавијести и на постојеће законе, и у томе су нам били помоћници Устав и крив. закон. У Уставу се вели, да министар одговара по крив. закону за ова дела, која су у крив. закону предвиђена, а ако нису предвиђена, онда се они за та дела могу највише до 5 г. затвором казнити. Кад смо то прочитали ми смо одмах потражили крив. закон и нашли смо чл. 87, који говори о велездаји и о насилном поништају Устава. Сравнијући ону одредбу са овом у закону о министарској одговорности, нашли смо, да оне нису идентичне; онамо се важе, да треба да се насилно промени Устав, и овде се вели, да према потишше указ, којим се у целини, или у појединостима обустави Устав. — Кад то стоји да ове кривце, предвиђене у чл. 6. закона о министарској одговорности, нису истоветне са онима, које се спомињу у §. 87. крив. зак. онда смо ми, држећи се строго Устава, морали да усвојимо овакову редакцију овога члана. Ова редакција, ако се хоће, да се држимо Устава, мора остати овакова све дотле, докле се не би извршила ревизија свију наших закона а нарочито кривичног и довели у склад са Уставом.

Ако мислите, да је ово блага казна, нека г. Максимовић предложи измену у крив. закону и онда ће према самом чл. 4. учествовати ови чланови 6. и 7.

Опет понављам, да ми писмо могли друкчије урадити према крив. закону, јер би радили против Устава, а ми то писмо смели чинити.

Пера Максимовић — Ви сте ме рђаво разумели. Ја нисам то казао, него сам тражио, да према изменама крив. закона буду одређене ове казне а не у закону о министарској одговорности. Ви сами признајете, да то треба да буде и да може да буде. Није се могло сад, јер се сад прави закон о министарској одговорности, и ја сам то признао; али да би се то избегло, може бити учорело, те да се донесу измене у крив. закону, па да се онда донесе закон о министарској одговорности.

Станоје Нешић — Пристајем да се један министар, кад учини преступ, казни, овом казном у чл. 6. Но не пристајем, да се један министар, који погази Устав, казни оволиком казном, која се овим законом одређује.

Да се запитам, шта се хоће једном казном? Казном се постиже двоје: кад хоће да се казни ко, онда се казни за то, да се задовољи прво правда, а друго одређивањем висине те казне иде се на то, да се не дође до казне т. ј. улива се бојазан и страх од казне. Кад ко хоће устав да гази и кад је он на то спреман, онда је тај спреман и на све ужасе, који једну земљу могу постићи услед једног грађанског рата; ко гази устав, тај је спреман да изазове у земљи неред и крвопролиће у народу. Ми знамо из историје света, да су владоци често газили Устав земаљски и изводили народ на губилишта.

Може се десити, да ова казна која је овде прописана у члану 6-ом не одговара висини онога дела кад један министар покуша да премапотпише указ краљев, којим се редимо обуставља Устав у целини или у појединостима. Редимо после изазваног крвопролића у земљи долази редовно стање, Скупштина оптужи тога министра и он буде осуђен редимо на 3 године затвора. Господо, одговара ли висина казне ономе, што је у земљи као штета учињена. Мислим да је ова казна и сувише мала за овакве ствари као што су грађански ратови и остале несреће. После тога што је још најгоре, право помиловања не припада Скупштини; оно припада владоцу који је можда пактирао с тим министром. После неколико месеци заточења он буде помилован, изгледа ми . . . (чује се: ви нисте ни прочитали пројект). Ја сам за то да се ово не шаље одбору на траг на рад, него да се повиси казна и да никако не буде заточења, него да буде 5 година робије до 12 год. заточења, тако да кад би и помилован био да министар довољно има да испашта.

Љуба Јоксимовић — Да је мој пријатељ г. др. Станоје прочитао цео закон, видео би, да краљ не може да помилује министре без пристанка Скупштине.

Као члан одбора имао бих да кажем, да смо ми ову казну одредили у колико смо могли највише по Уставу. Ви знате да кад Краљ хоће да поништи цео Устав или изврши члан из Устава, то значи да хоће да се завади са народом; ви знате да народ бира већину у Скупштини и из те већине, по Уставу долази влада. Сад кад је народ пао у таку срећу или несрећу да избере такву владу која ће ићи на руку владоцу да гази Устав, онда је за њега — народ — велика казна што није био кадар да избере људе који ће да спрече то. Што се г. Пера Максимовић позива на 1883-85 годину, то је све било и министри који су силажили са владе говорили су да то чине за то: што народ неће Устав. Таквога министра Скупштина би могла да осуди што је лагао краља. Кад дакле онај, који представља већину Народне Скупштине, пристане да премапотпише тај указ којим се обуставља цео или поједини чланови Устава, значи да већ ту може бити каквога разлога, којим може да се за тај свој поступак оправда и да према томе буде мање кажњен. Али онај, који онда кад већина народа није за то да се прави буна, да и влада која представља, већину народа и Скупштине неће то, него хоће да се посвети економском преображају народа, на потпомагање земљорадње, индустрије, трговине и т. д. и таман се почне да се ради на томе, кад редимо какав јункер или пропали династијаш покуша да учини преврат, зар онда није право да се ти људи по кривичном закону казне, јер њих неко-

хоће да се боре против целог народа, онда кад овај не мисли то да ради. Мислим, да је право да се ти људи више казне, него онај који из већине народа дође на владу; јер овај може неки пут да у интересу земље учини нешто што је противно овом закону: на прилику да доведе страну војску. Ви знате да се такви уговори закључују тајно и да морају бити тајни. Може један краљ, или министри начинити такав тајни уговор, уздајући се да ће бити користан по земљу. Кад се сврши рат, он донесе користи, зар Скупштина да осуђује таког министра? Истина он је погазио Устав, али га сигурно неће осуђити ни једна Скупштина. Ја сам за то да се овај члан не враћа у одбор, јер одбор све што је могао по Уставу радити урадио је и ова казна не може да се повећава.

Марко Петровић — Закон о министарској одговорности то је један самобитан закон, који је тешко довести у везу са кривичним законом, и по његовим одредбама судити министарске кривице које су особене природе, јер је кривични закон прављен пре нашег Устава, када нису могле бити ни предвиђене ове кривице о министарској одговорности, јер министри у држави тада нису били они и онаки фактори који су данас у уставној земљи, и њиме су са свим други државни односи регулисани. Онда се још није могло ни предвидити какви фактори у држави могу да утичу на мењање облика у држави. Данас кад се у државни живот мешају и други фактори, од чије радње зависи судба, спокојство и правни поредак једне државе и народа, — кад једна влада зависи од расположења народног, или окуражења од Краља може да прави велике нереде у држави, да омета правилан развитак државе; кад је данас створено такво стање новим уставним животом, који је створен после кривичног законика — онда никако не можемо да натеземо закон о министарској одговорности и да ова црпе свој живот у кривичном законнику. С тога ми се чини да не треба да се вежемо, регулишући одредбе овога закона за одредбе кривичног законика, који је створен у другим приликама наше државе. Радња владе једне земље, штетна по мирно развиће исте, може да не допуштеним путем почине оно, што често пута може да има облик издајнички, облик који се може да сматра по кривичном закону као злочин, и мени се чини казнити тај злочин само до 5 година затвора значићи на руку да се рађају прохтеви за такве злочине. Закони у колико су позвани да казне кривце, у толико имају и једну племенитију намеру, да својом строгошћу одврате људе од кривице. Али кад се у закон стави блага казна за велике кривице, тиме се и нехотично изазива прохтев да се чини покушај за такве кривице које мењају судбу једног народа. Кад се закони стварају треба их стварати с том намером, да се они правилно и примењују и поштују, и да су држављани једне државе задовољни са њима, јер им они представљају једнакост грађанску у правима и дужностима. Међу тим ја сумњам, да би ко био задовољан и тада кад би видно да неко, који покуша да доведе у питање опстанак државе, за то био осуђен на казну од 5 година, и то као заклет, и плаћен да чува или унапређује постојеће државно стање и поредак; — док други грађани, који нити је васпитан, ни позван, ни плаћен, ни заклет на то, покуша да то стање недозвољеним путем и начинном мења, па се осуди на 20 година заточења или робије у тешком окуву. Тога часа када се то примети, осетиле би се зле последице, које би за собом оставила следства тако благе казне. Уставне владе су, у неколико се може рећи, извршни орган народног преставништва и владаоца, старајући се по дужности својој, да се воља народа, оличена у законима које народом изабрана скупштина износи, и које народом признати и утврђени владаоц потписује, правилно и по својим прописима извршују преко државних органа и поштују од народа. — И сада, када тај извршни орган, као целокупна влада или поједини члан њен, погази, или покуша да погази који државни закон, или још и устав у целини или појединим одредбама његовим, — он је тога часа посто злочинац, који насилно одузима и ништи целом народу његово властито добро, муком и можда скулим жртвама стечено, — и за то се казни само

до 5 година затвора, — док један обичан крадљивац, или насилник који је оштетио кога само у оном, што му је и сам он, или и први сусед кадар накнадити, казни се до 20 година робије.

Да влада не може имати за ово олакшавајућих околности, разлог ми је и тај, што влада ни једна не може бити присиљена на то ни од владаоца ни од народа, јер народ у лицу своје већине скупштинске готов је вазда да узме у заштиту своју поштenu владу својом сувереном снагом, коју црпи из народа кога заступа. — а ако би влада хтела да врши неуставну вољу народа, и ако та воља није на основу Устава, она налази увек на моћан отпор од стране владаоца, који стоји као главни командант војске, преставник спреман и организоване моћи државне, и има вазда моћних средстава на расположењу да сузбије не само владу, но и саму скупштинску већину и цео народ од неуставних покушаја. — Обазримо се сад на другу страну, ако је влада пактирала са владаоцем и оће да крви права народна, онда где ћемо ми да нађемо заштите; нарочито с тога што су у њиховим рукама сва моћна средства организоване снаге државне, као што је власт државна и војена којом се они редовно служе и тада, када народ баш у интересу саме отаџбине и свога потомства хоће да промени постојеће стање у држави. — И према овоме доведе изложеном, мени се чини да сваки министар, који би био склоп да чини овакве кривице, кад он види да ће свега моћи бити кажњен 5 год. заточења, у случају неуспеха, самим тим појачаће му се прохтев и кураж да угази у покушај и извршење побројаних у закону кривица, и то вазда још и са врло поузданом надом и на брзо помиловање усљед могуће промене стања у држави у оном правцу за који је он осуђен. Дакле и по самом природном појму о правди, кад за обичне грађане који немају ни довољно васпитања и толику меру свести о посљедицама једног дела, нити су заклетвом ни положајем добро плаћеним обвезани, нити имају толико средстава на расположењу за извршивање злочина овакве врсте но су у том случају изложени великом ризику, — постоји тако тешка казна, онда питам вас: како можемо да се задовољимо, да буде тако мала казна министрима, који за своје предузете налазе често основа и у круни и у војени, који ни једно нису позвани ни плаћени да служе неуставним и недозвољеним прохтевима влада, но светим интересима народа и отаџбине? Зар је онда та казна за њих довољна? Најпосле, ја не могу једну владу да стављам на ногу равну с једним грађанином; кад овј хоће насилним путем да промени облик владавине у земљи или покуша који други пут издајства интереса своје отаџбине. Грађани често могу у томе имати и патриотске намере које немогу мирним и легалним путем да изведу, па су онда по чистим патриотским тежњама и често по светим дужностима спрема отаџбине и потомства позвани и принуђени да насилним путем промене стање у држави, и то једино из чисте љубави према својој отаџбини. Па зар они чија је снага много мања но владина, и која има толико моћних законитих средстава за извршење своје цели, која ужива благовољење круне или поверење народа, па се некористи тиме но се послужи неуставним или насилним мерама, зар она тада да буде кажњена тако благом казном, док се грађани који често немају легалних средстава да постигну своју намеру, јер су им она узурпирана насилно, и усљед тога лате се казне са 20 год. робије? За то ја кажем, да влада, која би се тако служила изванредним, против-уставним путем за извршење своје цели, ја тада то не би чак ни сматрао за политичку кривицу, већ као обичан злочин. Па и шта је влада и сви остали слични фактори у земљи? Ништа друго до један стражар, који има да чува земљу и државне законе датом јој влашћу онако исто као што то чини један војник на стражи са пушком у руци, коме је поверен живот чији, или имовина чија на чување. Дакле ја у овом случају сматрам владу као војника на стражи, који има да чува оно, на што се закleo. Ако војник тај изневери своју дужност онда је он један обичан издајник; војник, који има да чува владаоца, благајну или друго што, па то не врши

кривац је и често пута казни се смрћу, као просто и грубо средство владаоца, владе и државне моћи, а влада као просвећена и заклета, тако исто као и војник на својој дужности, чинећи овакве кривице, не чини политичку кривицу, већ обичан злочин, јер је проневерила оно што је требало да чува.

Са свију ових обзора држим да је предлог г. Пете Максимовића врло добар, и да ово треба да се врати одбору, па тамо да се боље о томе размисли и проштудира, па ако се ипак изнесу какви јачи разлози да је ово довољно, него што је до сада доказано и као што је сад предложено онда нека остане; али мени се чини, да ми кад правимо законе, треба добро да отворимо очи да нам се ошипке не наметну, и навуку у овакав један озбиљан закон, којим се зајемчава уставан живот и радња у једној држави, са стране одакле је се до сада највише у томе патило, — јер ако то сада не учинимо и ако не укратимо људима, који могу ова зла да чине, могућност да их више не чине, онда на што нам цео тај закон?

Ми знамо из наше историје, да све буне, биле „озго“ или „оздо“ које су до сада биле, нису биле дело самога народа и доњих редова, већ мајсторија и унцугарија ових горњих слојева, који нису никад хтели да залажу своју главу, но су увек марифетлицима својим умели да покрену необавештену масу, која је за њих вадила ово врело кестење из ватре револуције, и која је за њих плаћала главом и имањем када није успела, а ако је кад и било успеха, онда су горњи слојеви брали плодове, а народ се враћо кући крваве главе и празне торбе. Ми, који имамо то искуство треба да станемо овим на пут томе, да ти горњи слојеви одсада не чине своје експерименте без ризика великог а на рачун народа, но да их натерамо да и они или поштују устав и законе и да чувају слокојство народа, — а ако то не хтедну, онда бар нека су изложени ризику строге одговорности, ако им тај посао не испадне за руком.

Ја бих вас дакле, молио да се овај члан врати одбору.

Стојан Станковић — Ова два члана тако су чисти и јасни, да они осигуравају људе, који хоће да праве велике злочине, а да се мало казне, мање од људи, који праве мале кривице. Што каже Јоксимовић да нема за шта да се овај члан врати одбору, и ја велим да нема за шта да се врати, јер ово треба поправити и треба удесити да казне буду једнаке за свакога.

Љуба Јоксимовић — Ја, ради личног обавештења, имам да кажем, као члан одбора, само ово: ја сам казао да ми по уставу нисмо могли другачије казне одредити и нисмо могли казати, да се министри казне робијом, кад у уставу стоји затвор. Дакле, другаче нисмо могли радити мањ да газимо устав.

Милан Мостић — Господо, у току читања овог пројекта законског у Скупштини ми ћемо често пута морати да скренемо дебату о овом закону на један погрешан правац, какав је и ова садашња дебата узела.

Кад је реч о закону о министарској одговорности, ја молим Скупштину да не изгуби из вида ону јаку разлику, која треба да се проведе кроз тај закон, и која треба да је очигледна, а то је разлика између *кривичне одговорности министрове као министра и кривичне одговорности министрове као грађанина*, што се казни по општем кривичном закону. Ја вас молим, да не сметете са ума, да је најглавнија радња код закона о министарској одговорности, да се министар као министар казни само за она дела, која учини против закона али невадлежно као министар, дакле док се креће у границама закона, у границама своје надлежности, али кад министар изађе из круга своје надлежности и кад учини нешто, што очигледно иде против закона, што је апсолутно забрањено, онда се и ова одговорност претвара у одговорност, као што одговара и сваки овај који се огрешо о крив. закон. Често пута на ово погрешно схватање наводи нас то, што има много таквих дела за које је министар учињен одговорним и по зак. о минист. одговорности и по општем крив. за-

кону зато, што у самој природи тих дела лежи та двогуба одговорност.

Пример, који је навео г. П. Максимовић, кад се добро уочи ова разлика, не може да издржи критику. Ево са чега. Овде је предвиђен случај кад министар премапотпише указ којим се обуставља Устав у целини или појединостима, казни се од 1—5 год. затвора, и мој колега повукао је ту паралелу са одговорношћу грађана, који учине таква дела, он ће бити кажњен толико и толико. Један грађанин не може учинити такво дело као што рече госп. Максимовић; он је направно ту једну смешну паралелу између последица једних и других. Кад је реч о последицама, ту је мој колега имао права, али онда одмах наступа то: да министарска одговорност ступа у обичну одговорност која потпада под кривични закон. Дакле госп. Максимовић навео је: ако министар премапотпише указ, казниће се тако и тако, а то значи: ако остане само та гола радња без последица; а ако буде и каквих последица онда настаје одговорност министра по општем кривичном закону; ми хоћемо овим законом, да се он казни и онда кад не буде никаквих последица. Дакле у томе је та разлика. Ја држим, да нема места, да се овај члан шаље на поновну редакцију одбору, јер, догод се министар креће у границама своје надлежности, он је одговоран за своја дела као министар, а чим пређе тај круг и погази закон, он онда одговара по општем кривичном закону; и у овом случају ако остане само на голом потпису указа, без наступања и дела, онда ће се министар казнити само по овом закону, а ако буде и последица онда ће се он казнити по општем кривичном закону.

Драгиша Станојевић — Госп. предговорник лепо је обележио шта је он мислио кад је као председник потписао извештај, шта је мислио са чл. 6. Он је казао ово: ако министар према — потпише указ којим се обуставља устав у целини или појединостима а не дође до последица, те на овај покушај буне одозго не дође отпор народа него остане, на томе, онда то треба казнити блажије. Дакле ако један министар само покуша такво дело, па ако му то не упали, онда може он по овоме закону доћи или не доћи на годину дана у затвор.

Ми за један чланац у новинама можемо бити осуђени на више од године дана, а министар који је покушао буну у земљи да буде блаже осуђен! Ја знам да је било раније уредника „Одјека“, који су били осуђивани услед више оптужаба на више од 10 год. затвора. Ова разлика коју је изнео госп. Мостић и ја је износим али не у намери да одржим члан 6-ти него да га оборим. Он је казао да ако буде отпора тој буни од народа, он ће онда бити погубљен на улици или ма што друго. Но овде главна ствар по закону о министарској одговорности, да се министру одузме сваки апетит да покуша државни удар. То се баш и хоће, али више је но вероватно да у једној сумпоровитој земљи као што је Србија да ће покушај буне озго изазвати отпор у народу и отуда је главно да министар такву помисао и такав прохтев не добије. Може бити на престолу и таквих владоца који, ће бити вољни да експериментирају са народом покушава свашта да га осрамоти, да га прегњави, и у том случају су му потребни министри, који ће пристати на то, али ми смо позвани, да онемогућимо такав приставак министара. Речено је ако буде каквих злих последица министар ће одговарати а ако их не буде неће. Да видимо како то уствари изгледа.

За бога није ствар тако страшна, народ није устао на отпор, т. ј. било је све спремљено, као што треба, учињено је оно, што се хтело: уништен је Устав и слобода, заведени су преки судови, нико се није ни мако, све је страхом заћутало, постигнуто је све без крвопролића, није било хрђавих последица; народ је био престрављен, није имао оружја, и може бити због незгодних спољашњих прилика и из патриотизма оћутао и рекао: гледаћемо другу прилику или из ма каквих других узрока претрпео пораз. И у таквом случају хрђавих последица није било, није било буне, није било отпора, није било пушкарања, него је било то, да је повиштен Устав, и онда разуме се пошто није било хрђавих последица, министар неће одговарати

кривично, одржава се на фотељи, не ће одговарати ни кривично нићи ће бити осуђен, него може бити још писаће се о њему врло похвално у званичним листовима Није било „хрђавих последица“! А куд ће горе последице до те, да више нема Устава и слободе? Министар и у том случају извршио је не само покушај, но и цео злочин, па и у том случају треба га казнити за злочин против отаџбине

У чл. 7 а у тач. 1 каже се: „казниће се истом казном, т. ј. затвором од 1—5 година, и између осталог и онај министар, који закључи зајам под тежим условима по што је Скупштина одобрила.“ На пример Скупштина је одобрила зајам са 6%. Министар може бити руковођен патриотским разлозима, рецимо да задобије зајмодавца у другом послу у место 6% закључи зајам са 6¹/₄%. Он се огрешио о закон и ту незаконитост, и ако су побуде биле патриотичне, треба казнити. Али том истом казном за ту релативну малу погрешку казни се и онај, који је премапотписао указ, којим се обуставља Устав. Нелогично је за два дела, која се огромно разликују по тежини кривице прописати исту казну.

Шта је учинио онај, који премапотписао указ да се обуставља Устав, а нарочито у Србији? — Народ српски од почетка овога века играо је револуционарну улогу, он се борио за слободу своју и својих суседа, он је обарао тираније и спољне и унутрашње. Он је 1804 године оборио једног Султана, 1815 године оборио је другог Султана, он је 1878 године оборио трећег Султана. После је прегасио па је 1839 год. оборио једног кнеза, 3842 оборио другог кнеза, 1858 оборио и трећег кнеза, па 1883 устао је на отпор против тираније и на послетку год 1889 принудио је једнога краља да је дао оставку. Тај народ хоће слободу, тај народ хоће да живи слободом, тај народ хоће да му се поштује Устав, тај народ хоће да онај министар који иде на то, да се Устав обуставља буде примером кажњен. Тај је народ оружан и сад и биће још наоружанији; у таквом народу, и као што се обично вели у сумпоровитој земљи као што је Србија, треба избегавати све, што би изазвало оправдан отпор тиранији. Што значи то потписати указ којим се уништава Устав, особито у нашим данашњим приликама? Ми имамо 10000 регуларне војске а имамо око 350.000 народне војске с оружјем у руци. У таквој земљи о таквој сили треба водити рачуна, треба водити рачуна о тој народној војсци, и у таквој земљи премапотписати указ, којим се обуставља Устав, то значи хотимично изазвати народ на отпор тиранији. Где је развијена солдатека, где је развијена поповштина и аристократија, то би зар имало смисла јер је ту народ поцепан на сталеже, дакле несложен, али где је народ једноставан, који дише једним духом нарочито у овим нашим приликама, у таквом народу обуставити Устав, то значи хтети грађански рат, кад би се према потписао такав указ народ би устао на оружје, ја бих први устао, и мене би видели наоружана, било би пушкарања, било би барикаде, запаљених кућа, хиљадама поништених живота. То је највећи злочин потписати такав указ. Дакле ја мислим да свакојак оваква одредба остати не може као што је овде прописана, и ја сам тога мишљења да се о овоме члану озбиљније размисли и да се врати у одбор.

Милан Мостић — Молим за реч ради личног обавештења са г. Драгишом.

Потпредседник — Он ваше име није ни спменуо и ви ћете говорити, кад дођете на ред.

Милан Мостић — Али молим вас по пословнику ја одмах добијам реч после говорника, с којим имам да се обавестим. Г. Драгиша је рђаво извео мој говор ја ћу бити врло кратак.

Потпредседник — Добро, говорите.

Милан Мостић — Поштовани г. Драгиша мене је свим противно разумео, кад он вели да сам ја казао, да ће се кад министар премапотпише указ којим се обуставља Устав, па ако не буде никаквих последица, исто тако казнити само оном казном од 1—5 год. затвора, па изводи даље закључак и вели: па у том случају ако успе и победи незаконитост, онда не може бити никаквих разговора о другој казни. Ја сам казао овако,

овај члан има овај смисао: кад министар премапотпише указ о обустављању Устава, а то не изазове фактичко обустављање Устава, онда се он казни до пет година затвора, а кад министар премапотпише указ о обустављању Уставу, па то изазове фактичку обуставу Устава, казни се као човек, који се огрешио о кривични закон, ако могадне да се казни, јер ако он успе онда разуме се он ће бити господар ситуације.

Драгиша Станојевић — Овим што је г. Мостић рекао, потврдио је то, да сам га врло добро разумео.

Коста Борисављевић — Г. Пера Максимовић изнео је своје правничке разлоге којим нам је доказао, да је опасност примити члан 6 као што га је одбор предложио.

Ја мислим, да не треба остати при тим разлозима. Довољно је, да кад један необразован или неинтелигентан човек учини овакву кривцу па се казни робијом тим пре треба да се казни министар као образован човек и који зна какве ће га последице постићи у том случају и коме је поверен или управо највише позван да Устав и остале законе чува и поштује. Разуме се да ситне повреде не треба да буду побројане јер су оне побројане у чл. 6.

Према томе те ситне погрешке треба да се казне благом казном; међу тим гажење Устава како квалификује чл. 6 овога пројекта, не може се казнити благом казном. Не може за то, што се у чл. 87 тач. 2 крив. закона каже, да се казни смрћу, али пошто је укинута смртна казна, онда да се казни робијом. Из овога се законског прописа види, да се ово наређење може довести у склад са Уставом и да се оно неће косити са овим законом. Јер насилне промене Устава може бити у два правца, или да се са свим уништи или да се напише у слободоумнијем правцу. А казне за такве случајеве обухваћене су у крив. закону у чл. 87 крив. закона и е тога сам ја мишљења, да се овај члан врати у одбор да се пре ради и напише како треба да буде.

Максим Сретеновић — Ја и ако нисам правник и красноречив. (Чује се: да се реши).

Потпредседник — Је ли вољна скупштина да се реши? (Јесте).

Онда продужите г. Максиме.

Максим Сретеновић — Него ћу ја као Србин и народни посланик да кажем како мислим о овоме члану. Кад сам прочитао све поређане чланове од чл. 6 па до чл. 10, ја сам видео, да за овако велике министрове кривице које би могли учинити земљи и њеном интересу, па чак и кад учине удар државни обуставом Устава у целини или појединостима, па чак да дозволе иностраној војсци да заузме целу земљу или поједине делове, казни се највише од 1—5 год., а ако је пак учинио што из користољубља онда да се казни по чл. 8, овог пројекта до 2 године. Ја мислим да тај министар, који није био искрен спрема отаџбине, спрема народа српског, а нарочито кад повреди Устав треба да се казни највећом казном с тога делим потпуно мишљење оне господе који су против ове мале казне, коју одбор предлаже, већ за највећу. На основу чл. 139 Устава који вели да се министри осуде само на затвор, а то је баш и хтео онај који је народу српском уграо готово на зор овај Устав, како би могао према оваким казнама наћи свакад владу са којом би могао радити као од пре десет година што је радио, но да Србију сачува Бог њега и хрђавих влада бар у будуће.

Према свему овоме мишљења сам, да се прими предлог поштованог попа Марка да се овај члан врати у одбор, па да тамо дођу не само чланови тога одбора већ и остала правна лица ове Скупштине да овај члан допуне, иначе и не треба нам овај закон, ако остане као што је предложено, јер ће се у будуће моћи радити као што је рађено и упражњавано до сада.

Ранко Тајсић — Најпре молим госноду правнике да ми не замере у овоме, што узимам реч да и ја говорим, јер знам да не могу да говорим правнички, али могу да говорим у двојаким правцу по овом питању а то је: Знам да су по чл. 7. Устава сви Срби пред законом равноправни, а знам и

шта је кривица, јер сам хвала Богу био те среће, да чешће одговарам за поједине кривице, па с тога и ја сматрам за дужност да проговорим коју реч овом приликом.

По кривичном закону и оним одредбама које је г. Пера Максимовић наређао види се, колика је тежина и колика је кривица за грађане који би се побунили или ма што погрешили за тако што. А зашто се ти људи или грађани српски буне, — лепо је то разложио поштовани поп Марко Петровић. Кад се год народ буни, у колико сам ја имао прилике да читам књиге на српском језику — види се да је народ имао право да се буни, јер су им власници или круна дојадили, па су приморани да се против њих буне. И свака та буна дизала се у корист народа и интереса његовог. Кад је тако, онда за те грађане — који се буне или као што се каже буне „оздо“ — треба прописати много мање казне, него за оне који то чине од беса и силе „озго.“ Хоћу тиме дакле да кажем то, да за министра треба већу казну прописати и то много већу за то, што га је народ поставио и добро плаћао да цени законе и Устав, да чува част грађана, личност и имовину. Па кад тако неће да чини, за што је добро плаћен онда наравно, кад се другим начином не може са тог места да уклони, долази буна грађана да преврну то стање у земљи. Ја дакле, кажем, овде казне треба да буду обратне, а то је: не да се сељаци казне од 5, 10 па и 20 година робије, па можда и смрћу — но она је хвала Богу новим Уставом укинута — и то само за то, да се народ блажије казни што то из нужде чини, а министри који то чине из беса и силе, да се не казне само 1—5 год. затвора но много више. Дакле треба за грађане прописати казну од 1—5 год. а за министре да остану оне строге казне по кривичном закону. Ја кад бих имао већину, какав предлог да предложим да се то доведе у склад, истина бих изабрао најтежу казну за ову кривицу, но то су могли учинити и господи правници.

Г. Пера Максимовић предлаже да се овај члан врати у одбор и у њ дођу још 2—3 правника па да ову ствар регулишу, како за најбоље нађу; ја мислим, да је то умесно и надам се да Скупштина неће никако дозволити да за оваку тешку кривицу остане овако лака казна, а за малу кривицу коју сељаци из нужде учине, да се казне тако тешком казном. Рецимо н. пр. кад се какав срез побуни и најмање, онда се казни толики свет робијом на 20 год. а велики и смрћу, а министар који је учинио злоупотребе и тиме нанео штету целој земљи, и изазвао тај бунт, извршио државни удар — он се велим, ако кад год и дође под суд, казни се 1—5 година робије.

Према свему овоме ја мислим, да не треба заборавити да за стављање под суд једнога министра треба да је најмање $\frac{2}{3}$ од целе Скупштине, но, ако нема $\frac{2}{3}$ Скупштине извуку се испод оптужбе, коју поднесу рецимо 20 посланика. И мислим да бар по кривичном закону и Уставу треба да буду пред судом равноправни са осталим грађанима у Србији и да се подједнако казне, а требало би као што сам рекао и теже.

И ја сам да се овај члан врати у одбор, те да се са кривич. законом доведе у склад; и даду се судити као и други грађани.

Министар унутрашњих дела Јован Ђаја — Ја мислим, господо, да је увек једна опширна и пространа дебата оправдана и потребна, кад треба да се докаже оно, што би Скупштини било нејасно или сумњиво. Али сад после горког тог искуства, које смо стекли за прошле године, у овом времену, са оваком Скупштином и под садашњом владом баш је излишно говорити и доказивати, да је то велико злочинство обустава устава и да то треба строго казнити.

Доказивати, да је то велико злочинство и да треба томе што јаче на пут стати, држим да је дангубно. Али говорити да у пројекту закона, одређена казна не одговара самој тежини кривице, то је друга ствар, за коју ви не можете окри-

вити владу, кад су строжу казну спречиле одредбе устава и кривичног закона.

У Уставу има одредба, која утврђује, да за ове случајеве министарске одговорности, казна не може бити већа од затвора, а кривични законик одређује, да затвор може трајати пет година. Ако се нађе исход, те да се може овај максимум повисити, онда нека се повиси. А што се мене тиче, за оваку кривицу против најстроже казне, нећу ни једне речи казати Увиђајући, да је све то тако и сам г. Пера Максимовић, ипак је хтео да пребаци влади, што она није пре свега поднела измену кривичног законика.

Ви знате, господо, колики је посао устав донео влади да за ово кратко време посвршава, па досад ни то нисмо могли све посвршавати. Замерати пак, што се није већ изменило и кривични законик, то значи захтевати немогућност. Ја као неправник знам, колико је то тежак посао и да за то треба много рада и доста времена. У страним земљама, где су скоро мењали тај законик, знам да се на томе годинама радило. Бадава сад прекор на владу, као да је она намерно хтела да не мења кривични законик, како би могла закон о министарској одговорности са блажијим казнама да провуче, то није праведно. Истина је само да се кривични законик мора што пре мењати, јер је несавремен и за садашње прилике неподесан. Ми видимо каквих тешкоћа, због тога законика имамо. Кривични је законик неподесан и према свим осталим донетим законима по новом уставу, па се с тога морамо непрестано довијати. И за овај случај, ако се може наћи пута за строже одредбе, но што је овим законом прописано, некај се нађе, нико нема ништа против тога, те с тога и држим, да је била и дебата о овоме излишно реторско вежбање. Г. Пера Максимовић рече, да је бесмислица министра казнити само са 5 година затвора за дела, која доводе до барикаде.

Господо, онде, где дође до барикада ту суди пушка, а не закон. За барикаде и за оно што може доћи после барикада нису потребни никакви законски прописи. А право да кажем, и овај случај према-потписа за обуставу устава, за који тражимо што строжу казну, више је теоретичне него практичне вредности, јер ко хоће и може да обустави устав тај неће тражити према-потписе министров нити ће сматрати за потребну једну уставну формалност у часу, кад укида цео устав. Него богу хвала, нису више такве прилике ни изгледни да говорити морамо о барикадама. Нама је задатак да правним путем изводимо у земљи преображај и слободоумне уставове, да обезбедимо свестрани напредак и сигурност.

Потпуно се слажем са г. Пером Максимовићем у ономе што каже, да он припада оној школи правничкој, која тражи да буду казне правичне али строге. И ја као неправник припадам такођа тој школи, те да се не отвори апетит никоме до чине зла дела. Јер у колико стоји, да се казном не могу спречити злочина дела, у толико је извесно да ће онег бити мање кривица, ако су строге казне, него када су оне благе.

Дужност ми је била, господо, да одбијем ону ничим неоправдану инсинуацију г. Максимовића: да овим законом неко хоће да олакша некакве експерименте. Ја држим, господо, да ову инсинуацију најјаче побија сам пројект закона о министарској одговорности, који је влада поднела, и у ком се трудила да буде што строжи, тако да нате пред собом пројект закона, који је од најстрожих, што их има на свету. И кад је тако, онда нико нема основанот права ни разлога да каже како је влада овде хтела да олакша неуставне експерименте.

Ја опет почаљам; после оног срашног искуства, које смо стекли у прошлим годинама, у овом времену и с оваквом Скупштином нема места бојазни, да ће неуставним експериментима ико хтети чинити олакшице.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)